

Vzácněji u nás pěstovaná dřevina; vyžaduje stěny obrácené k jihu. Ve větších zimách někdy namrzá, avšak snadno od kořenů obráží. Prořezání neškodí, protože se květy tvoří na nových výhonech. Pochází ze Severní Ameriky (jv. část USA: Pensylvánie, Missouri, Texas, Florida) – mapy: Common weeds of U. S. 342, 1971. Introdukce do Evropy r. 1640. V našich zemích krásné exempláře např. v Průhoncích, Kostelci nad Černými lesy, Brně. Byly vyšlechtěny některé kulti-

vary, avšak vysazovány zřídka: cv. Praecox – květy se rozvíjejí už v červnu; cv. Flava – květy žluté nebo oranžové; cv. Speciosa – většinou keřovitého vzrůstu, květy drobné, oranžově červené. Na podzim se snadno množí kořenovými řízkami. Letní řízkami zpravidla nezakořeňují, rozmnožování semeny se prakticky nepoužívá. Výjimečně se vysazuje *C. × tagliabuana* (VIS.) REHD., kříženec *C. grandiflora* a *C. radicans*; čínský druh *C. grandiflora* (THUNB.) K. SCHUM. se u nás nepěstuje.

2. *Catalpa* SCOP. – katalpa

Catalpa SCOPOLI Introd. Hist. Natur. 170, 1777. – Syn.: *Bignonia* L. Sp. Pl. 622, 1753, p. p.

Lit.: STRAUS H. (1972): Kolekce rodzaju *Catalpa* Scop. w Arboretu Kórnickim. Arbor. Kórnickie 17:35–42.

Opadavé stromy s krátkým kmenem a kulovitou korunou. Pupeny polokulovité, s několika šupinami, střechovitě se překrývajícími. Listy vstřícné, dl. řapíkaté; čepel podlouhle až šir. vejčitá, na bázi srdčitá nebo klínovitá, na vrcholu s 1–3 ostrými cípy, s 5 hlavními žilkami, v jejich paždí na bázi čepel často červenavé žlásky. Květy v koncových latách. Kalich zvonkovitý, hluboce členěný ve 2 cípy; koruna se širokou trubkou a odstávajícím dvoupyským lemlem; tyčinky 2, zpravidla ukryté v trubce, staminodia 3. Tobolky dlouhé, úzce válcovité, za zralosti podélně pukající 2 chlopněmi. Semena četná, plochá, páskovitá, světle hnědá, na obou koncích dl. chlupatá. – Asi 10 druhů rozšířených v Severní Americe, na Kubě a v Číně. – Entomogam.

1a Čepel listů vejčitá, na vrcholu zašpičatělá, na rubu měkce chlupatá, po rozemnutí nepříjemně zapáchající; květy (3–)4–5 cm dl., bílé, uvnitř korunní trubky se 2 žlutými proužky a hustými purpurově hnědými skvrnami; tobolky 15–40(–45) cm dl., 18–20 mm v obvodu . . . . .

1. *C. bignonioides*

b Čepel listů šir. vejčitá, se 3 ostrými laloky, na rubu pouze na žilkách chlupatá, po rozemnutí bez nepříjemného zápachu; květy 1,5–2,5 cm dl., žlutavé, uvnitř korunní trubky se 2 oranžovými proužky a tmavě fialovými skvrnami; tobolky velmi úzké, 15–30 cm dl., 10–12 mm v obvodu . . . . .

2. *C. ovata*

1. *Catalpa bignonioides* WALTER – katalpa trubačovitá Tab. 51/1

Catalpa bignonioides WALTER Fl. Carol. 64, 1788. – Syn.: *Bignonia catalpa* L. Sp. Pl. 622, 1753. – *Catalpa cordifolia* MOENCH Meth. Pl. 464, 1794. – *Catalpa catalpa* (L.) KARSTEN Pharm. Med. Bot. 927, 1882, nom. inval.

Strom nanejvýš 15(–20) m vys. Kmen nízký s borkou světle hnědou, tenkou, šupinovitou. Koruna široká, kulovitá. Letorosty zelené až purpurové, pýřité, při rozemnutí nepříjemně zapáchající. Pupeny se šupinami šir. vejčitými, kaštanově hnědými, krátce pýřitými. Listy dl. řapíkaté, řapíky 6–15 cm dl., řídce pýřité až lysé; čepel vejčitá, (7–)10–20 cm dl., (4–)9–15 cm šir., na bázi klínovitá nebo srdčitá, na vrcholu zašpičatělá, na líci svěže zelená, v mládí řídce chlupatá, později olýsalá, na rubu světlejší, chlupatá, s vyniklou stř. žilkou, při rozemnutí nepříjemně zapáchající (důležitý znak!). Laty vzpřímené, šir. kuželovité, (12–)15–23(–25) cm dl.; květní stopky 10–15 mm dl., řídce chlupaté až olýsalé. Kalich 6–10 mm dl., zelený až nafialovělý, lysý; korunní trubka 3–5 cm

dl., v ústí se žlutými proužky a četnými purpurově hnědými skvrnami, s korunním lemlem 2,5–3,0 cm šir., zvlněným, nepravidelně vroubkovaným. Tobolky dl. válcovité, 15–40(–45) cm dl., 18–20 mm v obvodu, zelené, za zralosti tmavě hnědé. Semena 2,0–3,5 mm dl., po stranách křídlatá, světle hnědá, křídla ostrá, dl. chlupatá. VI–VII. Ff.

Původní výskyt v jv. oblastech USA (Georgia, Florida, Alabama, Mississippi) – mapy: STRAUS 1972:37; Little Atlas U. S. Trees 4:map. 30, 1977. Do Evropy introdukována v r. 1726, do Čech v r. 1880 (Sychrov). Velmi dekorativní dřevina, s oblibou vysazovaná v zámeckých a městských parcích i v uličních stromořadích (Mělník). Staré exempláře v některých zámeckých parcích: Konopiště, Hořín, Hluboká nad Vltavou, Měšice, Klášterec nad Ohří, Lednice, Boskovice, Lysice, Strážnice, Buchlovice atd. Rozmnožuje se semeny, která musí být sbírána ze starých stromů. Klíčivost si podržují 1 rok. Výsev v únoru pod sklo, během 2–3 týdnů se objevují semenáčky. Používá se též jako podnož při roubování. Z kultivarů jsou

nejznámější cv. Aurea – mladé listy zlatožluté, později zelenající; cv. Koehnei – listy na okraji žlutavé, uprostřed a podél žilek zelené; cv. Nana – nízký vzrůst, větve husté, listy menší než u původního druhu.

2. *Catalpa ovata* G. DON – katalpa vejčitá

Catalpa ovata G. DON Gen. Hist. Dichlam. Pl. 4:230, 1837. – Syn.: *Catalpa kaempferi* SIEB. et ZUCC. Abh. Acad. Muenchen 4/2:142, 1846.

Strom 10–15 m vys., s kulovitou korunou. Větve lysé, vz. řídce chlupaté. Listy dl. řapíkaté, řapíky 6–13 cm dl., nejprve řídce odstále chlupaté, později lysé; čepel šir. vejčitá, se 3 zašpičatělými laloky, (9–)13–18(–20) cm dl., 11–14(–19) cm šir., na líci sytě zelená, na rubu světle zelená, na žilkách chlupatá, po rozemnutí bez nepříjemného zápachu. Vzpřímené laty kuželovité, 10–20 cm dl.; stopky květní 1,5–2,0 cm dl., velmi řídce odstále chlupaté. Kalich 3–5 mm dl., lysý; koruna vonná, žlutavá, v ústí s oranžovými proužky a fialovými skvrnami. Tobolky úzce válcovité,

15–30 cm dl., 10–12 mm v obvodu, za zralosti hnědé. Semena 2–3 mm dl., křídlatá, křídla dl. chlupatá. VII. Ff.

Pochází ze stř. Číny, kde roste na okrajích le-sů nebo na světlínách ve výšce 600–1000 m. Zastínění snáší špatně, značně zpomaluje růst. Je vhodnou parkovou dřevinou, zvláště jako solitéra, ale uplatňuje se i ve stromořadích. Do Evropy introdukována r. 1849; v Čechách poprvé vysazena v r. 1890 v zámeckém parku na Sychrově. Rozmnožování obdobné jako u předchozího druhu. Velmi vzácně se vysazuje cv. *Flavescens* s listy menšími, světlejšími a květy žlutými. V našich parcích řidčeji než *C. bignonioides*; vzrostlé stromy např. v Praze (Královská obora, Havlíčkovy sady), Hluboké nad Vltavou, Malči, Brně (Lužánky), Lednici. Za vzácnou u nás lze považovat katalpu nádhernou (*Catalpa speciosa* WARD.); typická je hluboce brázditá borka, listy srdčité, dl. zašpičatělé, na rubu hustě chlupaté, při rozemnutí nezapáchající, laty chudokvěté, květy vonné, rozkvétající o 3 týdny dříve než *C. bignonioides*.

143. *Orobanchaceae* VENT. – zárazovité *)

Syn.: *Scrophulariaceae* JUSS. subfam. *Orobanchoidae* (VENT.) TERYOKHIN.

Lit.: OPIZ P. M. (1856): Orobanche Libanotidis auch in Böhmen. Lotos 6:247–248. – KOCH L. (1887): Die Entwicklungsgeschichte der Orobanchen. Heidelberg. – BECK G. (1890): Monographie der Gattung Orobanche. Bibl. Bot. 19:1–275. – BECK G. (1926): Über die Nomenklatur dreier Orobanchen der Schweiz. Vierteljahrsschr. Naturforsch. Ges. Zürich 71:162–177. – BECK G. (1930): Orobanchaceae. In: ENGLER A. [red.], Das Pflanzenreich 96 (IV/261). Leipzig. – HOSTIČKA M. (1956): Záraza šupinatá – Orobanche loricata Rchb. – v okolí Prahy. Preslia 28:84. – ŠOUREK J. (1960): Orobanche flava Mart. v Krkonoších. Preslia 32:266. – CVELEV N. N. (1963): O nekotorych redkich vidach krymskoj flory. Bot. Mat. Gerb. Bot. Inst. V. L. Komarova 22:3–7. [O. *hians*, p. spec. 6–7]. – KROPÁČ Z. (1965): Škodlivé výskyty zárazy menší (Orobanche minor Smith) v ČSSR a metody jejího omezování a hubení. Věd. Pr. Ústř. Výzk. Úst. Rostl. Výroby v Praze-Ruzyni 8:35–49. – KUČERA S. (1968): Zajímavá lokalita Orobanche gracilis Smith na Českokubějovicku. Zpr. Čs. Bot. Společ. 3:29–32. – NIESCHALK A. et NIESCHALK CH. (1968): Orobanche libanotidis Ruprecht (= O. bartlingii Grisebach) in Hessen. Hess. Flor. Briefe 17:35–42. – SOJÁK J. (1972): Nomenklatorické poznámky (Phanerogamae). Čas. Nár. Muz., ser. natur., 140:127–134. – KROPÁČ Z. (1973): Weedy Orobanche spp. of Czechoslovakia and the range of their parasitism. In: Proc. Eur. Weed Res. Counc. Symp. Parasitic Weeds, Malta, p. 35–43. – NIESCHALK A. et NIESCHALK CH. (1974): Mitteilungen zur Verbreitung von Orobanche bartlingii Grisebach [= Orobanche libanotidis Ruprecht, O. alsatica Kirschleger var. libanotidis (Ruprecht) Beck] in Bayern. Ber. Bayer. Bot. Ges. 45:71–74. – WEBER A. (1976): Die Chromosomenzahlen der in Mitteleuropa vorkommenden Arten von Orobanche sect. Orobanche. Plant Syst. Evol. 124:303–308. – HOLUB J. (1977): New names in Phanerogamae 6. Folia Geobot. Phytotax. 12:417–432. – MUSSELMAN J. et MANN W. F. jr. (1977): A survey of surface characteristics of seeds of Scrophulariaceae and Orobanchaceae using scanning electron microscopy. Phytomorphology 26:370–378. – TERECHIN E. S. (1977): Parazitnye cvetkovye rastenija. Leningrad. – ATTAWI F. A. J. et WEBER H. C. (1980): Zum Parasitismus und zur morphologisch-anatomischen Struktur der Sekundärhaustorien von Orobanche-Arten (Orobanchaceae). Flora 169:55–83. – TERECHIN E. S. et ANISIMOVA G. M. (1980): Vegetativnoe vozobnovlenie i razmnoženie zarazichovyh (Orobanchaceae). Bot. Ž. 65:617–626. – WEBER H. C. (1980): Zur Evolution des Parasitismus bei den Scrophulariaceae und Orobanchaceae. Pl. Syst. Evol. 136:217–232. – CVELEV N. N. (1981): Sem. 146. Orobanchaceae Vent. – zarazichovye. In: Flora evropejskoj časti SSSR 5:317–336. Leningrad. – MUSSELMAN L. J., PARKER C. et DIXON N. (1981): Notes on autogamy and flower structure in agronomically important species of *Striga* (Scrophulariaceae) and *Orobanche* (Orobanchaceae). Beitr. Biol. Pfl. 56:329–343. – TERECHIN E. S. et NIKITIČEVA Z. I. (1981): Semejstvo Orobanchaceae. Ontogenez i filogenez. Leningrad. – RYDLO J. (1982): Záraza menší (Orobanche minor Smith) u Osečka a její vliv na strukturu porostu. Vlastivěd. Zprav. Polabí 22(1–2):38–41. – ZÁZVORKA J. (1984): Orobanche coerulescens v Československu. Severočes. Přír. 16:1–23. – KUBÁT K. (1986): Červená kniha vyšších rostlin Severočeského kraje. Litoměřice [O. *coerulescens*, p. spec. 98–102]. – ZÁZVORKA J. (1986): Zárazy (Orobanche L. s.l.) v Československu a problematika jejich určování. Zpr. Čs. Bot. Společ. 21:161–180. – FUCHS-ECKERT H. P. (1987): Zur Situation von

*) Zpracoval J. Zázvorka

Tab. 51: 1 *Catalpa bignonioides*, 1a – listy, různé typy, 1b – plody, 1c – semeno. – 2 *Limosella aquatica*, 2a – submerzní rostlina, 2b – plod. – 3 *Lindernia procumbens*.

318 *Lindernia* / *Limosella*

